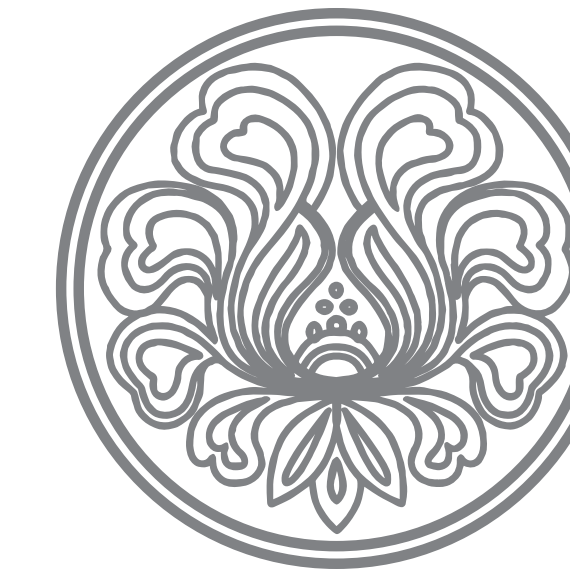

CÁC ĐỜI VUA NHÀ LÝ

- LÝ THÁI TỔ (1010-1028)
- LÝ THÁI TÔNG (1028-1054)
- LÝ THÁNH TÔNG (1054-1072)
- LÝ NHÂN TÔNG (1072-1127)
- LÝ THẦN TÔNG (1128-1138)
- LÝ ANH TÔNG (1138-1175)
- LÝ CAO TÔNG (1176-1210)
- LÝ HUỆ TÔNG (1211-1224)
- LÝ CHIÊU HOÀNG (1224-1225)

NHÀ LÝ

(1010–1225)

Còn được gọi là nhà Hậu Lý để phân biệt với triều đại Tiền Lý do Lý Bí thành lập.

Là triều đại đầu tiên trong lịch sử nước ta, đã giữ vững được chính quyền một cách lâu dài đến hơn hai trăm năm, các vương triều trước đó chỉ tồn tại vài chục năm.

Quyết định dời đô ra Thăng Long của Lý Thái Tổ được xem là sự kiện trọng đại, đánh dấu bước phát triển vượt bậc của vương triều Lý dựa vào sức mạnh kinh tế và lòng dân hơn là sức mạnh quân sự để phòng thủ như các triều đại trước.

Vào năm 1054, Lý Thánh Tông đã đổi quốc hiệu từ Đại Cổ Việt thành Đại Việt mở ra kỉ nguyên Đại Việt rực rỡ nhất trong lịch sử Việt Nam.

Các trường đại học đầu tiên được mở ra là Văn miếu (1070) và Quốc Tử giám (1076).

Tổ chức các khoa thi để chọn người hiền tài không có nguồn gốc xuất thân là quý tộc ra giúp nước. Khoa thi đầu tiên được mở vào năm 1075, và Trạng nguyên đầu tiên là Lê Văn Thịnh.

Quân đội nhà Lý được xây dựng có hệ thống đã trở nên hùng mạnh, đánh bại quân đội của Đại Lý, Chiêm Thành và đặc biệt là sự kiện danh tướng Lý Thường Kiệt đánh tan quân đội hùng mạnh của nhà Tống.

Những danh thần như Lê Văn Thịnh, Bùi Quốc Khải, Doãn Tử Tư, Đoàn Văn Khâm, Lý Đạo Thành, Tô Hiến Thành,... đã góp sức lớn về văn trị và chính trị, tạo nên một nền văn hiến rực rỡ của triều đại nhà Lý.

Bên cạnh quân sự, nhà Lý còn nổi tiếng về nghệ thuật với quần thể kiến trúc kinh đô Thăng Long vĩ đại và hoa lệ. Những tinh hoa nghệ thuật thời Lý đa phần được thể hiện qua chùa chiền, tượng Phật. Đặc trưng nhất là mái ngói, linh thú trang trí trên nóc mái và các loại gạch lót cho thấy trình độ mỹ nghệ cao của các nghệ nhân. Con rồng thời Lý được xem là hình tượng đỉnh cao của nghệ thuật tạo hình đương thời. Ba trong bốn bảo vật của An Nam tứ đại khí là Tháp Báo Thiên, Chuông Quy Điền và Tượng phật Chùa Quỳnh Lâm được tạo ra trong thời kì này.

Tham khảo: Đại Việt sử ký toàn thư (Tập 1 - NXB Khoa học Xã hội - 2004), Việt Nam Sử lược (NXB Kim Đông - 2020), Lịch sử Việt Nam (Tập 2 - NXB Khoa học Xã hội - 2017).

Ý LAN PHU NHÂN

1

ấy giờ vào khoảng cuối giờ Dần⁽¹⁾. Trước cửa điện Hội Tiên, nơi vua Thần Vũ⁽²⁾ đang nằm bệnh, một toán cấm quân đứng dàn hàng ngang, hai người đứng giữa cầm giáo gác chéo vào nhau, ngăn không cho ai vào nếu không có lệnh tuyên triệu đặc biệt. Hai người ở hai đầu, mỗi người cầm một chiếc đèn lồng. Ánh đèn sáng lấp loáng trên những tấm ngực trần của cấm quân. Họ đóng khố, ngực và đùi xăm hình rồng, trán thích chữ “*Thiên tử quân*”. Những ngọn giáo lung linh như những ngọn nến.

Lý Kế Nguyên, chức tả đô cấm vệ chỉ huy sứ, mặc võ phục, từ trong điện bước ra, đi về phía cung Thượng Dương hoàng hậu.

Bỗng Lý Ấu Mai, nữ tì của Ý Lan nguyên phi, từ một phía khác tiến lại. Ấu Mai toan vào điện thì hai cấm quân

(1) Khoảng năm giờ sáng.

(2) Niên hiệu của Lý Thánh Tông khi đang trị vì.

đứng giữa cầm giáo ngang lại. Ấu Mai vội đuổi theo Kế Nguyên, gọi giật giọng:

- Lý huynh, nguyên phi sai tiểu muội đến thăm tin xem long thể có...

Lý Kế Nguyên quay lại:

- Lý muội đấy à? Thánh thượng đã thọ chung chính tẩm⁽¹⁾ được ba khắc rồi. Ta được Động Thiên công chúa sai đi mời Thượng Dương hoàng hậu và Ý Lan nguyên phi vào bàn định việc làm lễ phát tang.

Ấu Mai sửng sốt:

- Trời! Thánh thượng đã băng rồi?! Sao đột ngột như vậy?

- Công chúa thấy nguyên phi châu chực bên long sàng mấy ngày đêm ròng rã, sợ có hại cho sức khỏe, nên khuyên nguyên phi về cung tạm nghỉ chút ít. Không ngờ nguyên phi vừa dờn nội tẩm được một lát thì thánh thượng...

Ấu Mai lo lắng:

- Chết! Tiểu muội biết về thừa với nguyên phi thế nào bây giờ! Vậy là nguyên phi không được nghe lời thánh thượng trời trăng. Nhưng còn hoàng hậu, không hiểu...

Kế Nguyên bần khoản nhíu mày:

- Từ chập tối đến giờ không thấy hoàng hậu lui tới nội tẩm, chẳng hiểu vì duyên cớ gì? Từ lúc ấy hoàng hậu

(1) Vua mất.

đã ra lệnh cho ta phải đóng chặt cửa cung điện, nội bất xuất, ngoại bất nhập, ai có lệnh bài của bà tuyên triệu mới được vào.

- Vậy hả Lý huynh? Tiểu muội phải về báo ngay cho nguyên phi...

- Phải đó. Lý muội giúp ta mời nguyên phi đến nội tẩm ngay...

Lý Ấu Mai trở về cung Ý Lan, thấy Ý Lan ngồi gục vào lưng kĩ thiêu thiêu ngủ. Ấu Mai nói:

- Tâu lệnh bà...

Vừa nghe tiếng động, Ý Lan đã mở choàng mắt ra, quay phắt lại hỏi:

- Sao, chuyện gì vậy em? Hay là...

- Tâu lệnh bà, thánh thượng đã băng hà...

Ý Lan òa khóc:

- Em để ta thay tang phục, rồi sẽ vào điện ngay...

Ấu Mai theo Ý Lan sang phòng thay y phục, nói nhỏ:

- Tâu lệnh bà, Thượng Dương hoàng hậu đã cho lệnh đóng chặt cửa cung điện, nội bất xuất, ngoại bất nhập, ai có lệnh bài của bà tuyên triệu mới được vào. Con e rằng có chuyện không lành xảy ra. Hay là... lệnh bà đừng vào trong điện nữa...

Ý Lan giọng phẫn khích:

- Em bảo ta tính sao? Trốn thoát ra ngoài ư? Nếu Thượng Dương sai người canh gác cửa cung thì ta có

muốn trốn đi cũng không nổi. Hơn nữa, một khi đất nước này còn đang cần đến ta thì ta trốn làm sao? Còn ra tay trước trừng trị Thượng Dương, trong khi ý đồ của bà ta chưa lộ rõ, mọi người sẽ cho là ta mưu hại bà ta để đoạt lấy quyền bính, nhân tâm li tán, càng có hại cho việc nước. Ấu là cứ đợi cho bá quan vào làm lễ phát tang thánh thượng, sau đó sẽ cùng bàn bạc việc nước, xem nên xử sự cách nào. Bây giờ em nên tìm cách lọt ra khỏi cửa, báo cho Lý thái úy biết chuyện này. Ta cũng đã có dự liệu trước cùng thái úy rồi.

Lý Ấu Mai tuân lệnh, ra khỏi cung Ý Lan, đến trước cửa điện Hội Tiên thì lúc này việc canh gác đã thưa vì mọi người đang lo việc khâm liệm nhà vua, Ấu Mai trà trộn vào số cung nữ mang vải vóc, hương trầm, đèn nến vào trong điện, rồi lừa lúc không ai để ý, vọt ra khỏi cung. Cũng may chỉ việc canh phòng trong cấm điện là nghiêm ngặt còn ở phía ngoài việc canh gác lỏng lẻo hơn, vì ngoài này chưa biết tin nhà vua đã băng hà. Biết Ấu Mai là nữ tì thân tín của Ý Lan nguyên phi thường đi mua vật dụng cho nguyên phi, lại là cháu gái quan thái úy Lý Thường Kiệt, nên lính gác cửa điện Phụng Tiên cho cô đi ra bên ngoài.

Vừa đi cô vừa bực tức, giận Lý Kế Nguyên sao lại vâng lời Thượng Dương mà đóng cửa cung điện. Cô vốn là con gái quan hiệu úy Lý Thường Hiến⁽¹⁾, vì Thường Kiệt không có con nên quý cô chẳng khác gì con ruột. Đến khi Ý Lan nhờ tìm một nữ tì thân tín,

(1) Em trai Lý Thường Kiệt.